

'অন্ধেনা কলা সমিতি সমূহ'

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL
B.Sc. Programme 2nd Semester Examination, 2023

DSC1/2/3-P2-PHYSICS

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 40

GROUP-A / বিভাগ-ক / समूह-क

1. Answer any
- five*
- questions from the following:

1×5 = 5

নিম্নলিখিত মে-কোন পাঁচটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

তল দিহ্নেকা কুনৈ পাঁচ প্রশ্নহলকো উত্তর লেখনুহোস্ত।

- (a) State the Gauss' divergence theorem.

1

Gauss' divergence উপপাদ্যটি লেখ।

গজকো divergence কো সিদ্ধান্ত বলাউনুহোস্ত।

- (b) Justify whether
- $\vec{E} = y^2\hat{i} + (2xy + z^2)\hat{j} + 2yz\hat{k}$
- represents an electrostatic field.

1

 $\vec{E} = y^2\hat{i} + (2xy + z^2)\hat{j} + 2yz\hat{k}$, একটি ছিরাত্তিকে উপস্থাপন করে কিমা দেখাও। $\vec{E} = y^2\hat{i} + (2xy + z^2)\hat{j} + 2yz\hat{k}$ ল এটা electrostatic field দৰ্শাও ? সিৰু গৰ্নুহোস্ত।

- (c) Find the dimension of electric displacement vector
- \vec{D}
- .

1

'Electric displacement' কেজীৱে \vec{D} -এর মাত্রা নিৰ্ণয় কৰ।Electric displacement vector (\vec{D}) কো আয়াম খোজনুহোস্ত।

- (d) "Electric field inside a metal is zero" — Explain.

1

"পৰিবাহীৱ অভ্যন্তৰে তড়িৎ প্ৰাবল্যার ঘণ শূন্য" — ব্যাখ্যা কৰ।

"এটা ধাতুকো মিৰ electric field শূন্য হুন্ত" ব্যাখ্যা গৰ্নুহোস্ত।

- (e) State the physical significance of the equation
- $\vec{\nabla} \cdot \vec{B} = 0$
- , where
- \vec{B}
- denotes the magnetic field.

1

 $\vec{\nabla} \cdot \vec{B} = 0$ সমীকৰণটিৱ ভৌত তাত্পৰ্য লেখ যেখানে \vec{B} চৌম্বক প্ৰাবল্যা বোৰায়। $\vec{\nabla} \cdot \vec{B} = 0$ সমীকৰণকো ভৌতিক মহত্ব বলাউনুহোস্ত, জাহো \vec{B} লে চুম্বকীয় ক্ষেত্ৰকো মান বলাৰেছ।

(f) Define mutual inductance of a coil.

कुण्डलीय पारम्परिक आवेशांक बलानुको व्याख्या ?

एउटा तारको mutual inductance परिभाषित गर्नुहोस।

(g) Write down the value of $\frac{\vec{E}}{\vec{B}}$ in free space, where \vec{E}, \vec{B} represents the electric and magnetic field, respectively.

शून्याङ्कमा $\frac{\vec{E}}{\vec{B}}$ - एवं मान लेख योथाने \vec{E}, \vec{B} उत्तिष्ठावाला एवं चोप्रक आवल्याके संज्ञायित कर्त्ता।

एउटा खाली ठाउँमा $\frac{\vec{E}}{\vec{B}}$ को मान लेखनुहोस्। जहाँ \vec{E}, \vec{B} मनाले विद्युतीय अनि चुम्पकीय क्षेत्र बुझिन्छ।

(h) Give an example of ferromagnetic substance.

एकटि अयास्टोक्रक पदार्थको उदाहरण लेख।

Ferromagnetic पदार्थको एउटा उदाहरण दिनुहोस्।

GROUP-B / विभाग-ब / समूह-ख

Answer any three questions from the following

निम्नलिखित ये-कोन तिन्ति आवेद उक्तर नाउ

तल दिइएका कुनै तीन प्रश्नहरूको उत्तर लेखनुहोस

2. (a) Let $\phi = x^2yz - 4xyz^2$. Find the directional derivative of ϕ at point $P(1, 3, 1)$ in the direction $2\hat{i} - \hat{j} - 2\hat{k}$.

थिए, $\phi = x^2yz - 4xyz^2 + 2\hat{i} - \hat{j} - 2\hat{k}$ - एवं दिके $P(1, 3, 1)$ विन्दुते ϕ -एवं निकसूचक आवकलन निर्णय्याफर।

यदि $\phi = x^2yz - 4xyz^2$ भए, कुनै एउटा विन्दु $P(1, 3, 1)$ या $2\hat{i} - \hat{j} - 2\hat{k}$ को विशालीर ϕ को directional derivative को मान खोजनुहोस।

(b) The electric field \vec{E} relates to scalar potential V with the expression $\vec{E} = \vec{\nabla}V$. Find out the scalar potential V at a point where the electric field is expressed as $\vec{E} = (y \sin z - \sin x)\hat{i} + (x \sin z + 2yz)\hat{j} + (xy \cos z + y^2)\hat{k}$.

\vec{E} उत्तिष्ठाकर V विभवके साथे $\vec{E} = \vec{\nabla}V$ सम्भव ढारा सम्पर्कित। यसै विन्दुते उत्तिष्ठाकर, वर ग्राहिमाला $\vec{E} = (y \sin z - \sin x)\hat{i} + (x \sin z + 2yz)\hat{j} + (xy \cos z + y^2)\hat{k}$, नेहि विन्दुते विभव निर्णय्याकर।

$\vec{E} = \vec{\nabla}V$ ले एउटा विद्युतीय क्षेत्र \vec{E} लाई कुनै अदृश्यक पोटेनशियल V सित सम्बन्धित गर्छ। यदि $\vec{E} = (y \sin z - \sin x)\hat{i} + (x \sin z + 2yz)\hat{j} + (xy \cos z + y^2)\hat{k}$ भए अदृश्यक potential V को कुनै एउटा विन्दुमा मान खोजनुहोस।

3. (a) State and explain Faraday's laws of electromagnetic induction. 3

फाराडेर नूडलिं विवृत उ योग्या कर।

Electromagnetic induction मा Faraday को नियम बताउदै वर्णन गर्नुहोस।

- (b) Show that the energy required to build up a current I in a circuit of self inductance L is $\frac{1}{2}LI^2$. 2

देखाउ द्य L आवेश विभिन्न एकात्रि बर्णनात्मक उ तजित्प्रकाश लेन्ट्री कराउन छ शल $\frac{1}{2}LI^2$ ।

एउटा self inductance L भएको संकेतमा ' I ' करेन्टको उत्पन्न गर्नको निमित्त $\frac{1}{2}LI^2$ मानको शक्तिको आवश्यकता पर्छ भनी प्रमाण गर्नुहोस।

4. (a) A positive charge of $q_1 = 2 \times 10^{-7} \text{ C}$ is placed at a distance of 0.15 m from another positive charge of $q_2 = 8 \times 10^{-7} \text{ C}$. At what point on the line joining them is the electric field zero? 2

एकात्रि धनात्मक आधान $q_1 = 2 \times 10^{-7} \text{ C}$ अपरि एकात्रि धनात्मक आधान $q_2 = 8 \times 10^{-7} \text{ C}$ थेके 0.15 m दूरादृ बसानो इन। आधान मुहित प्रभावले कोन लिन्टुते तजित्प्रकाश भना हवे?

एउटा $q_1 = 2 \times 10^{-7} \text{ C}$ बराबरको सकारात्मक चार्ज लाई अर्को $q_2 = 8 \times 10^{-7} \text{ C}$ बराबरको सकारात्मक चार्ज देखि 0.15 m को दूरीमा राखिएको छ। यस दुई चार्जहरूको जोडने रेखाको कुन विन्दुमा विद्युतीय क्षेत्रबलको मान शून्य हुन्छ?

- (b) ABCD is a square of 4 cm side. Charges of $16 \times 10^{-9} \text{ C}$, $-16 \times 10^{-9} \text{ C}$ and $32 \times 10^{-9} \text{ C}$ are placed at the points A, C and D respectively. Find the intensity of the electric field at point B. 3

ABCD एकात्रि 4 cm लालिन्हिट वर्टेक्सहै। $16 \times 10^{-9} \text{ C}$, $-16 \times 10^{-9} \text{ C}$ तर 32 $\times 10^{-9} \text{ C}$ आधानसमृद्ध यथाक्रमे A, C तर D लिन्टुते छिठ। B लिन्टुते तजित्प्रकाश आवश्य निर्णय कर।

ABCD एउटा 4 cm भुजा भएको वर्ण हो। यदि यसको A, C, D लिन्टुहरूमा $16 \times 10^{-9} \text{ C}$, $-16 \times 10^{-9} \text{ C}$ अनि $32 \times 10^{-9} \text{ C}$ बराबरको चार्जहरू त्रम्भ राखिए, विन्दु 'B' मा विद्युतीय क्षेत्रबलको मान खोज्नुहोस।

5. (a) Find the capacitance of two concentric spherical metal shells with radius a and b ($b > a$), where the outer shell is grounded. 3

दुष्टि सम्बन्धिक a उ b यासार्वत्र ($b > a$) गोलाकात थाउन योग्यकर थाउक्या निर्णय कर। योग्यान नदिश योग्यकरि फू-सरलग्न।

अर्धव्यास a अनि b ($b > a$) भएको दुई गोलाकार घातुको एउटा विन्दुमा केन्द्रित परेको shell हरू जहाँ बाहिरको shell लाई grounded गरिएको छ, यसको capacitance को मान खोज्नुहोस।

- (b) How much energy is stored within a parallel plate capacitor? 2

समान्तराल पात्र धारके कि परिमाण शक्ति संकेत थाके ?

एउटा समान्तराल प्लेटको *capacitor* मा कति ऊर्जा स्टोर भएको हुन्छ ?

6. (a) Write down the Maxwell's equations in a non-conducting medium. 2

अपरिवाही आधारमे यांत्रिकदोलेर समीकरणहरूले (ज्ञान)।

एउटा गैर सञ्चालन माध्यममा Maxwell को समीकरण लेख्नुहोस्।

- (b) Starting from Maxwell's equations, establish the equation of continuity of EM fields. 2

यांत्रिकदोलेर समीकरण द्वारा उन्हरे अडिक्षुदकीय क्षेत्रोंका धाराबाहिकताका समीकरणहरूको प्राप्तिका बाबा।

Maxwell को समीकरणको सहायता लिएर एउटा electromagnetic field को continuity को समीकरण निकाल्नुहोस्।

- (c) What is the dimension of Poynting vector? 1

पोइन्टिङ डेस्ट्रोलेर मात्रा कि ?

Poynting vector को आयाम के हुन्छ ?

GROUP-C / विज्ञान-ग / समृद्ध-ग

Answer any two questions from the following

$10 \times 2 = 20$

निम्नलिखित घे-कोन द्वारा आँखोंका उत्तर दाओ

तल दिइएका थुने दुहु प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस्

7. (a) A conducting spherical shell of radius ' R ' has a uniform surface charge density ' σ '. Find the expression of an electric field at a point situated at 2+3

(i) inside and

(ii) outside the spherical shell.

एकउ 'R' वास्तविक गोलाकीय घोलाके सूत्रम पृष्ठीय आधान घनक σ शर्तमान। खोलकाउन भेत्रारे एवं बाहिर अडिक्षाबाल्यामा भान निर्णय कर।

एउटा अर्द्धव्यास ' R ' भएको गोलाकार घालक shell को uniform surface charge density ' σ ' छ। तलदिइएका विद्युतीय क्षेत्रबलको समीकरण खोज्नुहोस्।

(i) shell को भित्र अनि

(ii) shell को बाहिर।

- (b) Plot the electric field profile of the above problem as a function of radial distance ' r '. 2

उपरोक्त नियमसँग थोके प्राकृ अडिक्षाबाल्याको विभिन्न दूरी ' r '-का साथे चित्रायित कर।

माधि दिइएका प्रश्नमा विद्युतीय क्षेत्रबलको पात्रियतिक radial distance ' r ' को अनुकूल चित्रित गर्नुहोस्।

- (c) Given the potential function $V = 2x + 4y$ Volt in free space, find the stored energy in a unit m^3 volume centered at the origin. 3

शून्यांकाने विलुप्त फ्रांक्शनेर मान $V = 2x + 4y$ भोल्ट। यूलविल्पुलते अवधित एकक m^3 आयतने संकेत शक्तिर मान निर्णय कर।

एउटा खुला क्षेत्रमा potential $V = 2x + 4y$ Volt को मान दिइएको छ। एउटा एक m^3 बराबरको आयतनमा संरक्षित उर्जाको मान खोजनुहोस।

8. (a) State the Biot-Savart's law. Determine an expression for magnetic field at a point ' P ' located at a distance x from the middle of the straight current carrying wire of finite length ' $2L$ '. What will be the expression of magnetic field if $I \rightarrow \infty$? 1+3+1

बायो-साभार्टर्स शूक्ति विवृत कर। ' $2L$ ' दैर्घ्यात एकाउ नमीभ चालू तरिक्तिर तारेत धारिक्मा थेके x दूरादे P लिम्पुलते त्रौषकक्षेत्रको राशिभाला निर्णय कर। यसि $L \rightarrow \infty$ हरा तारेल त्रौषकक्षेत्रको राशिभाला कि हरे ?

Biot-Savart को नियम खोजनुहोस। एउटा सिमिल लम्बाई $2L$ भएको सोजो लारमा विद्युतको प्रवाह भइरहेको भए यस देखि ' x ' को दुरीमा भएको एउटा विन्दु ' P ' मा चुम्बकीय क्षेत्रफलको समीकरण खोजनुहोस। $L \rightarrow \infty$ हुदै त्यस समीकरणको मान कस्तो हुन्छ ?

- (b) Two parallel and long straight conductors are kept at 18 cm apart. Steady currents of 8 A and 12 A flow through each of them in the same direction. Determine the perpendicular distance from any of the conductors where the magnetic field value is zero. 3

दुवृति समानन्तर लामो चालकहरूलाई 18 cm दूरे राखा आছे। परिवाही दुवृति भाँधे 8 A र 12 A मानेर छिर त्रवाह समान्तर अवधित हाले। येकोन एकाउ परिवाही थेके ये चालकहरूको त्रौषकक्षेत्र शून्य हरे सेहि दूरादे निर्णय कर।

दुहिएटा समानन्तर लामो चालकहरूलाई 18 cm को दूरीमा राखियो। ती दुर्बु चालकहरूमा 8 A र 12 A बराबरको Steady current एउटा विशालतर प्रवाह हुन्छ। कुनै एउटा चालक दैखि चुम्बकीय क्षेत्र शून्य भएको विन्दुमाझको perpendicular दूरीको मान खोजनुहोस।

- (c) What type of magnetic material is chosen for permanent magnet and why? 2

चिरहारी चुम्बकेत जन्य कि धरनेर त्रौषक पदार्थ निर्वाचन करा हरा एवा केन ?

एउटा स्थायी चुम्बक बनाउन कस्तो पदार्थको प्रयोग गरिन्छ ? किन ?

9. (a) Find the value of $\vec{V} \cdot (r^n \vec{r})$, where $\vec{r} = xi + yj + zk$. Find the value of n for which $(r^n \vec{r})$ is solenoidal. 4+2

$\vec{V} \cdot (r^n \vec{r})$ -एर मान निर्णय कर। येथाने, $\vec{r} = xi + yj + zk$ । n -एर ये मानेर जन्य $(r^n \vec{r})$ सलिलहोडाल ता निर्णय कर।

यदि $\vec{r} = xi + yj + zk$ भए $\vec{V} \cdot (r^n \vec{r})$ को मान खोजनुहोस। $r^n \vec{r}$ solenoid हुदै n को मान खोजनुहोस।

- (b) Evaluate $\iint \vec{r} \cdot \hat{n} ds$ over the unit cube defined by $x=0, y=0, z=0$ and $x=1, y=1, z=1$, where the symbols have usual meaning. 2

$x=0, y=0, z=0$ एवं $x=1, y=1, z=1$ वाला आवक एकक घनकेर केत्रे $\iint \vec{r} \cdot \hat{n} ds$ -
एवं यान निर्णय कर, येखाले चिह्नगुणि प्रचलित अर्थ बहन करो।

$x=0, y=0, z=0$ अनि $x=1, y=1, z=1$ ले परिभाषित एउटा घनाकार को $\iint \vec{r} \cdot \hat{n} ds$ को
मूल्यांकन गर्नुहोस। जहाँ संकेत हल्काले सामान्य अर्थ हुन्छ।

- (c) Prove that the curl of the gradient of a scalar is always zero. 2

प्रमाण कर ये, एकत्रिक्लारेव आडियोन्ट्रेर कार्बन मर्वला शून।

Curl of the gradient of a scalar संघीय शून्य हुन्छ भनी प्रमाणित गर्नुहोस।

- 10.(a) Distinguish between dia-, para- and ferromagnetic substances. 5

डिरेक्टोस्क, पराडिस्क ओ अयस्कोस्क पदार्थेर मध्ये पार्थक्य करो।

Dia-, para- अनि ferromagnetic पदार्थहरूमा भिन्नता बताउनुहोस।

- (b) Using Maxwell's equations show that light is an electromagnetic wave. 5

माझाउट्रोलेर समीकरणगुणि व्यावहार करो देखाउ ये, अहला एकत्रिक्लारेव तिरुस्कारीस तरस।

Maxwell को समीकरणको सहायता लिएर प्रकाश एउटा electromagnetic तरंग ठो भनी प्रमाण
गर्नुहोस।